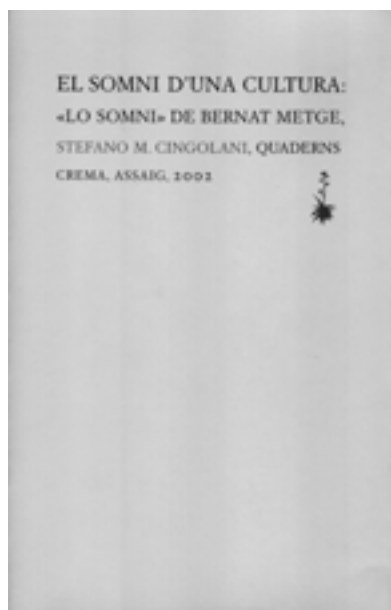

Somio que em somien

Stefano M. CINGOLANI. El somni d'una cultura: "Lo somni" de Bernat Metge. Quaderns crema, Barcelona, 2002, 296 pp.

Una cultura evoluciona o mor segons la seva capacitat de repensar-se, d'apropar i d'encaixar els seus models en les noves palpitations del temps. Una cultura s'assenta sobre referents definitius, im-

prescindibles, però necessàriament mutables. La ductilitat dels referents, la possibilitat de moldejar-los per tal que ens diguin, ara i aquí, alguna cosa, és la prova de la vitalitat d'unes lletres.

Literàriament, aquest país de països nostre respira sobre autors i títols concrets, d'aportació decisiva. Ara caldria elaborar una llista de poetes, assagistes, narradores, il·luminats, trovadors i bufanúvols prou suculentas. Sens dubte, en aquesta llista, s'hi farien forts els grans noms de la literatura medieval, àmbit on la cultura catalana brillà força. Entre ells, cal comptar-hi Bernat Metge.

Repensar, doncs, Bernat Metge, comporta repensar una part important de la nostra literatura, comporta aportar, si es fa ben fet, una injecció de saba fresca a l'entramat mental dels catalanolectors. Això es proposa Stefano M. Cingolani, un estudiós de les lletres medievals, que ja ens havia ofert el llibre Joan Roís de Corella. La importància de dir-se honest (1998), premiat amb el Joan Fuster d'assaig. Cingolani analitza a fons Lo somni, obra central del barceloní Bernat Metge, i en analitzar-lo el rellegeix, el reinterpreta, l'actualitza, i ens desconcerta.

Lo somni és un d'aquells llibres que suporten estoicament l'etiqueta de clàssics. Cada època, doncs, n'ha fet una

interpretació, l'ha usat per solucionar els compromisos espirituals propis. Durant un temps (un temps massa llarg), Bernat Metge fou etiquetat com el precursor de "l'humanisme català". Segons Lola Badia l'estigma surt del cap d'Eugeni d'Ors i els seus cadells noucentistes, sadollats de classicisme militant. Ni Badia ni Cingolani accepten rebre Metge amb tal disfressa. Bernat Metge, i sobretot Lo somni constitueixen una visió innovadora del fet escrit a finals del XIV, però titllarlo d'humanista és etiquetisme gratuït. Més aviat, ens diuen ambdós estudiosos, cal veure un Bernat Metge influït per l'Humanisme italià, però enclavat encara (sense que això sigui res negatiu) en el mirall artístic medieval.

La lectura contemporània de Lo somni, com tantes altres lectures medievals, va ser fixada per Martí de Riquer. Segons Riquer, Lo somni és un panegíric del Casal de Barcelona fet per un funcionari reial, Bernat Metge, caigut en desgràcia. Així Riquer interpreta que és una obra "funcional", determinada per les circumstàncies puntuals d'un home que vol recuperar el favor del rei. Un Metge, doncs, que somia per necessitat, que somia, principalment, en recuperar el càrrec. D'aquí les lloances envers Joan I i les reines catalanes, en definitiva, un Bernat Metge esmunyedís com una anguila.

Cingolani afronta la tesi de Riquer i li dóna la volta. Ens presenta un Bernat Metge molt més literari, un Bernat Metge més "actual", un escriptor total, centrat en el llibre com a obra artística, impulsat originàriament per una obsessió intel·lectual més que no pas política. Cingolani vol recuperar el Metge autor enfront del Metge funcionari, rescata la increïble capacitat literària de Metge per mostrar-nos que la seva no és una obra de "circumstància", sinó una creació literària acabada, amb sentit per ella mateixa.

L'aposta de Cingolani representa una revalorització de la literatura medieval, donant a l'autor, en aquest cas Bernat Metge, una dimensió realment artística, interpretant-lo com a escriptor des de les uncles dels peus fins a la punteta dels cabells. Cingolani pensa una bèstia literària, un home que recull Ciceró, Boeci, Petrarca, Gregori Magne... i que és capaç de fer-los interactuar, de fer-los parlar a través del seu text.

Amb aquesta novedosa tesi, que deixa com a excusa minúscula les tribulacions del Bernat Metge funcionari, Cingolani enforquilla *Lo somni* entre les culminacions de la creativitat baixmedieval. És una afirmació de modernitat, de desvetllament intel·lectual, de força artística. És, alhora, una manera d'atorgar a l'autor sentit com a autor. És una manera de dir que també al XIV, com avui i com sempre, fora dels llibres no hi ha res. Per Cingolani fora de *Lo somni* no hi ha res. L'art, la força de l'art, serà la culpable del batec elevadíssim de Metge, de la seva precisió, de la dolça ironia que rebrega pel fang l'opacitat mental de certs teòlegs (pobre Eiximenis!). Algú va dir que l'art, quan és vàlid, sap saltar-se el temps. Això vol dir-nos Cingolani de Metge. Vol dir-nos que Metge portava una fura dins del pit, que li bullien les entranyes i necessitava escopir una obra intensa com *Lo somni*, que si no hagués estat Joan I i Tirèsias, altres personatges l'haguessin fet somiar...

El lector d'avui, aquesta bestiola desconcertada entre un mar de títols

llamegants, quan aterra sobre les planes d'un clàssic com *Lo somni*, tendeix a posar-se perdonavides, a no cercar-hi res més que un tebi report sobre l'època. No el llegiria, per exemple, per embastar els propis desgavells existencials, o per trobar-hi respostes definitives, no el llegiria, diguem-ho clar, com llegiria un autor contemporani. Aquest em sembla un error clau, descriptiu de les misèries humanes. Per culpa d'una perversió il·lustrada tendim a pensar els literats antics, i ja no diguem els d'una etapa tan menyspreada com la medieval, com a superats, com a representants d'un estadi infantil de la humanitat (maleït Kant! maleït Hegel!). Els contemporanis ens pensem a nosaltres mateixos com a culminants (final de la història, democràcia com a sistema definitiu, emancipacions diverses,...), quan en realitat només som una versió diferent del trist titella humà.

La lectura que fa Cingolani de Bernat Metge és enriquidora per atemporal, perquè llegeix Metge des de la dimensió de l'escriptura, respectant-lo com a autor, sense necessitat de cap subterfugi. Ens presenta un autor i una obra: finit. En aquest aspecte ens prepara per aprendre alguna cosa d'allò que llegim, perquè només s'aprèn des de la ignorància. Cingolani ens avisa de la riquesa de Metge, i ens la fa compartir.

Amb Cingolani, doncs, hem recuperat Metge, hem situat *Lo somni* sobre una plataforma accessible. Heus aquí la tasca de l'estudiós de la cultura: rescatarla. Cingolani, amb el seu llibre, ens lliura novament Bernat Metge, ens permet descobrir-lo una miqueta més, escoltar-lo millor. I això deuen ser els clàssics, punts brillants que guien l'incaut per la tenebra vital. L'art o és una torxa o no és. Cingolani encén novament Bernat Metge, n'alimenta el foc, i ens el posa entre les mans perquè ens digui que avui estem una mica menys perduts que ahir.

ABEL CUTILLAS

La temptació de la innocència

Pascal BRUCKNER. *La tentación de la inocencia*. Traduit de l'original francès (*La tentation de l'innocence*, Éd. Grasset & Fasquelle, París, 1995), i publicat per Anagrama, Barcelona, 1996. L'exemplar ressenyat pertany a la 4a edició (2002), 296 pp.

Pascal Bruckner neix l'any 1948, quatre anys després que T.W. Adorno i M.